

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра іноземної філології та перекладу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Соціокультурні особливості кіноперекладу
(на матеріалі серіалу «Ферзевий гамбіт»)»

Здобувача вищої освіти

II курсу, групи Ф-21в(м),

спеціальності 035 «Філологія»

освітньої програми

«Германські мови та літератури

(переклад включно),

перша – англійська»

Олексія ФЕДОРЕНКА

Науковий керівник

канд. філол. наук, доцент

Наталія ТИМОЩУК

Гарант освітньої програми

д-р. філол. наук, професор

Наталія ІВАНИЦЬКА

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ	
АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КІНОПЕРЕКЛАДУ.....	6
1.1 Кінопереклад як одиниця перекладу: сутність та типологія.....	6
1.2 Вимоги до перекладу кінофільмів.....	13
1.3 Соціально-культурні аспекти кінотексту як об'єкт перекладу.....	17
1.4 Методологія дослідження соціокультурних особливостей кіноперекладу.....	23
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2 СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ	
КІНОПЕРЕКЛАДУ СЕРІАЛУ «ФЕРЗЕВИЙ ГАМБІТ».....	30
2.1 Лексичні трансформації в перекладі серіалу «Ферзевий Гамбіт».....	30
2.2 Граматичні трансформації в перекладі серіалу «Ферзевий Гамбіт».....	38
2.3 Стилiстичні трансформації в перекладі серіалу.....	43
Висновки до розділу 2.....	47
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	56

ВСТУП

Неможливо уявити сучасне суспільство без кінопродуктів. Як один із наймолодших видів мистецтва, кіно існує вже більше ста років, але відіграє надзвичайно важливу роль у суспільному житті та є одним із найпотужніших засобів масової комунікації. Цей вид мистецтва є невід'ємною частиною повсякденного життя більшості людей. Ось чому з появою кінематографа та зростанням його популярності виникла потреба в його розповсюдженні, а отже, і в адаптації фільмів до сприйняття представниками різних країн і культур.

Актуальність дослідження. Одним із головних факторів успіху кінематографу є якісний переклад. З розвитком кінопродукції обсяги перекладів значно зросли, але кількість професіоналів у галузі перекладу залишалася незначною. Щороку в прокат, дубляж і переклад виходить безліч фільмів. Зважаючи на швидкі євроінтеграційні процеси та значну українізацію, питання перекладу кінотекстів на українську мову значно актуалізується. Відповідно до цього проблематика відтворення кінотексту для іншомовної аудиторії є однією з нагальних проблем теорії та практики перекладу, а тому варто стверджувати, що досліджувана тема є на часі.

Питання якісного кіноперекладу, а також окремих соціально-культурних аспектів перекладацької діяльності є досить поширеним серед наукової спільноти та досліджуваним науковцями. Окремі аспекти перекладу кінотворів не раз викликали гострі дискусії, які згодом були висвітлені у різних наукових доробках. Зокрема, науковим базисом для розкриття досліджуваної теми стали праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців: Бойко Я. [3], Грінченко Н. [5], Демченко Н. [6], Іваницька Н. [9], Кузенко Г. [13], Славова Л. [24], Федоренко С. [27], а також Artiukh A. [39], Chang Yang [42], Dominick N. [44], Grassilli C. [49] та інші.

Виходячи із актуальності дослідження, виокремлюємо, що **метою** кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів відтворення соціально-культурних компонентів кіноперекладу.

Реалізація поставленої мети здійснювалась шляхом вирішення наступних завдань:

- визначення сутності та типології кіноперекладу як структурної одиниці перекладу;
- визначення основних вимог до перекладу кінофільмів;
- виокремлення соціально-культурних аспектів кінотексту як об'єкт перекладу;
- дослідження методології соціокультурних особливостей кіноперекладу;
- визначення лексичних трансформацій в перекладі серіалу «Ферзевий Гамбіт»;
- виокремлення граматичних трансформацій в перекладі серіалу «Ферзевий Гамбіт»;
- дослідження стилістичні трансформації в перекладі серіалу.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є мінісеріал «Ферзевий Гамбіт» та соціально-культурні особливості його перекладу українською мовою.

Предметом дослідження є лексичні, граматичні та стилістичні трансформації, які використовуються у ході перекладу кінофільмів.

Теоретичне значення роботи полягає у дослідженні особливостей перекладу соціально-культурних аспектів кінотворів, з'ясування головних способів відображення соціально-культурних елементів кінотексту, адаптація лінгво та соціокультурних аспектів під час їх перекладу.

Практична значущість роботи визначається подальшій можливості використання напрацьованих матеріалів в частині опанування стратегій

адаптації соціально-культурних особливостей під час перекладу кінотекстів з мови оригіналу.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні та характеристиці найбільш поширених трансформацій, які використано під час перекладу серіалу «Ферзевий Гамбіт».

У ході дослідження було використано ряд загальнонаукових **методів**, які дозволили досягти поставленої мети. Зокрема: діалектичний метод та формально-логічний метод (дослідження поняття «кінопереклад»), історично-правовий метод (дослідження етапів встановлення кіноперекладу), порівняльно-правовий метод (порівняльний аналіз перекладацьких трансформацій), системний метод (дослідження організаційних засад перекладу кінопродукції).

Для написання кваліфікаційної роботи використано таку інформаційну базу: мінісеріал «Ферзевий Гамбіт» (на платформі Netflix), Інтернет ресурси, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, що стосуються обраної теми та власні напрацювання автора.

Матеріалом дослідження слугували серіал «Ферзевий гамбіт» та його переклад українською мовою.

Структурно кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, семи підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел.

Апробація дослідження здійснена на трьох науково-практичних конференціях, автором опубліковано дві наукові статті та тези доповіді [28, 29, 31].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КІНОПЕРЕКЛАДУ

1.1 Кінопереклад як одиниця перекладу: сутність та типологія

Нині, в століття цифровізації та діджиталізації, кіномистецтво є одним із найпоширеніших видів мистецтва у світі. Новітні технології дозволяють переглядати фільми різних країн представлених на різних мовах. Справжні поціновувачі фільмів цікавляться фільмами різних режисерів, різних жанрів і відповідно, різною мовою. Порівняно з літературним чи технічним перекладом, галузь кіноперекладу є відносно молодого галуззю дослідження як з наукової, так і з практичної точки зору, але, незважаючи на це, вона стала центром наукового інтересу для багатьох учених.

Через такі особливості сучасного суспільства, як світова глобалізація та розширення міжкультурних обмінів, з одного боку, та розвиток інформаційних технологій і телебачення, з іншого, дослідження та теоретичне підтвердження базових знань перекладу фільмів стають все більш важливими. На поширення галузі кіноперекладу в Україні вплинули швидкі темпи українізації всіх сфер життєдіяльності, які особливо актуалізуються у 2022-2023 рр. У зв'язку з цим, питання кіноперекладу є на часі, адже кінопродукція, незалежно від мови оригіналу повинна отримати свого глядача.

На нашу думку, поняття «кінопереклад» можна представити як синкретичний жанр, що включає в себе усний та письмовий переклад та здійснюється з урахуванням соціально-культурних аспектів оригіналу фільму.

Основним завдання кіноперекладу є збереження загального сенсу, стилю і емоційної палітри оригінального фільму, адаптувавши його для глядачів, які комунікують різними мовами.

До структури кіноперекладу варто віднести: переклад діалогів, звукових ефектів, пісень, коментарів, вигуків, емоційних складових мовою цільової

аудиторії. Відповідно до цього, при перекладі варто враховувати не лише лексичні та граматичні аспекти, а й соціально-культурні контексти, історичні посилання і жаргонні вирази задля повного наближення до оригінального стилю відповідного фільму.

Розглянемо місце кіноперекладу у загальній перекладацькій сфері. Зазначимо, що серед наукової спільноти немає єдиної думки, щодо того, яке місце в перекладі займає кінопереклад та чи є поняття кінопереклад та аудіовізуальний переклад тотожними. Таким чином, С. В. Радецька та Т. Т. Каліщак [20, с. 81] вважають, що обидва терміни позначають одне й те ж поняття.

Протилежної точки зору дотримується А. П. Мельник [16, с. 110], посилаючись на аудіовізуальний переклад як загальне поняття та переклад фільму як його складові частини. Шульженко Ю. М. [35, с. 126] до кіноперекладу відносить переклад художніх фільмів і серіалів, а також ігор і мультиплікаційних фільмів. Дослідники відзначають кілька етапів перекладу фільму: міжмовна обробка оригінального аркуша, темп перекладу тексту та подальше введення у відеоряд у вигляді дубляжу чи субтитрів.

В ході здійснення кіноперекладу перед перекладачами постають проблемні аспекти як лінгвістичного, так і технічного характеру. Це безпосередньо впливає на ступінь еквівалентності та адекватності перекладу оригіналу, а також його технічного втілення на екрані. Виділяють п'ять основних видів кіноперекладу. Серед них:

1. Синхронний переклад фільмів. Цей різновид найчастіше використовується під час міжнародних кінофестивалів. У цьому випадку перекладач може працювати над фільмом, не покладаючись на аркуш. Іноді він був змушений перекладати фільм без попереднього перегляду, намагаючись якомога точніше передати його зміст.

2. Дублювання кінострічки актором або ж перекладачем. При цьому оригінальна звукова доріжка зберігається, що дозволяє глядачеві розрізнати репліки різних персонажів.

3. Фільм озвучений двома акторами, одним чоловіком і однією жінкою, і зберіг оригінальний масштаб.

4. Повний дубляж. У цьому ж випадку матеріал значно стискається через необхідність узгодити вимову актора з перекладом реплік.

5. Використання субтитрів, повністю зберігаючи першомову. Таким чином, голос персонажа відтворюється як текст мовою перекладу внизу екрана [6, с. 25].

Вимоги до перекладу фільмів залежать від країни. Вибір конкретного типу перекладу для кіновиробництва значною мірою сприяє сприйняттю фільму цільовою аудиторією та залежить від культури, в якій створено оригінал, а також культури, для якої призначений переклад. арена, грошова вартість, уподобання аудиторії та історичні характеристики особи.

Існує два основних типи перекладу: субтитрування та дубляж. Кожен з цих видів додатково поділяється на різновиди. Наприклад, загальну область дубляжу можна розділити на фразовий синхронний дубляж, який замінює оригінальний текст речення за реченням перекладом, щоб перекладений текст чітко вписувався в рамки фільму.

З точки зору змісту та тривалості, або синхронізованого дубляжу, мета полягає в тому, щоб переклад відповідав не лише оригінальному аудіо та відео, а й рухам губ акторів, а результатом є перекладена версія фільму. Закадровий голос – накладення мови перекладу на мову оригіналу з приглушеним звуком – метод, який досі часто використовують для документального дубляжу.

Дубляж – це заміна тексту діалогів і закадрового голосу мовою оригіналу відповідним текстом діалогів і закадрового голосу, перекладеним цільовою мовою. Мета дубляжу – створити враження, що актор розмовляє мовою перекладу з самого початку. При якісному дубляжі діалоги

перекладаються таким чином, щоб максимально збігатися з рухами губ акторів у кадрі.

Під час дубляжу створюється голосова звукова доріжка для дубляжу фільму іншою мовою, зміст якої відповідає перекладу звукової доріжки. Саундтрек, який замінив оригінал, створюється таким чином, щоб не тільки тривалість фраз, але й вимова акторів відповідала новому (дубльованому) перекладеному тексту. Тому дубляж є найдорожчим видом екранізації. Деякі вчені-перекладачі вважають дубляж найбільш «ідеальним» з точки зору відповідності, ніж будь-який інший тип перекладу фільму.

Основними етапами процесу дублювання є:

1. Звірка та маркування скрипту та діалогового листу, розробка тимчасової робочої копії із маркерами;
2. Перший, попередній переклад, на який спирається подальша робота;
3. Підбір голосів акторів-дубляжу;
4. Спеціальна укладка тексту та обробка перекладу, синхронізація з мімікою акторів;
5. Процес перезапису;
6. Монтаж, редагування і затвердження готової продукції.

Класифікувати дубляж варто відповідно до кількості голосів акторів, а саме: 1. Кожного окремого персонажа озвучує один актор дубляжу (тим не менш, декілька персонажів може озвучувати один і той самий актор, іноді це можуть упізнати лише фахівці); 2. Усі чоловічі ролі озвучує один чоловік-дублер, жіночі – жінка-дублерка [24, с.127].

Однією з переваг дубляжу є невелика втрата інформації (порівняно з субтитрами), тому можна зробити висновок, що цей вид перекладу є більш професійним. У дубляжі використовуються методи постдубляжу – дубляж і його запис, які відбуваються на завершальному етапі процесу виробництва фільму і тому вимагає роботи більше професіоналів, ніж субтитрування.

Крім того, дубляж забезпечує загальне сприйняття глядачами візуальних образів і звуків, представлених у кадрі. Оскільки цей тип перекладу є усним перекладом тексту, глядачеві не потрібно розділяти свою увагу між зображенням і письмовим перекладом у нижній частині екрана. Аудиторія дубльованих фільмів завжди ширша, оскільки вона може включати освічену аудиторію та дітей.

Ще одним видом перекладу є субтитрування. Субтитри – це текстові версії діалогу героїв, які супроводжують аудіовізуальний твір, зазвичай у вигляді напису внизу екрана. Субтитри можуть бути використані для перекладу іноземних фільмів або задля письмових відтворень розмовних діалогів.

Метод субтитрів визначається тим, що написаний текст на екрані був синхронізований з подіями, що розгортаються в кадрі. Аналізуючи процес субтитрування, важливо пам'ятати, що субтитрування має перетворювати усний діалог у письмовий текст. Тому однією з головних проблем під час перекладу оригінального діалогу на субтитри є різниця між швидкістю усного перекладу та швидкістю, з якою аудиторія може прочитати переклад. Субтитри рідко використовуються для передачі цілісності оригінального діалогу, оскільки необхідно враховувати вищезазначені фактори та обмеження простору на екрані. Загальне правило для субтитрів – не більше двох рядків, в яких перекладач повинен передати повний зміст сказаного [27, с. 336].

Основним прийомом створення субтитрів при перекладі є спрощення. Конденсація (condensation), редукція (reduction, reductive paraphrasing) та упушення (omission) є основними стратегіями для спрощення вихідного діалогу. Тобто все, що можна скоротити, спростити й опустити без втрати основного змісту висловлювання, треба скоротити й опустити, бо суть будь-якої промови має міститися на невеликому екрані, зміст передаватися якомога точніше, а аудиторії можливість прочитати наступний субтитр, перш ніж

змінювати його; перекладачі також часто вдаються до присвоєння значення та трансформації додавання слів.

Одним із очевидних недоліків субтитрування є те, що в процесі перекладу усувається словесний елемент дії фільму. Деякі перекладачі вважають, що майже половина оригінального тексту була втрачена через обмеження субтитрів на екрані. Під час створення субтитрів перекладачі мають не лише перекладати, але й вирішувати, які частини пропустити, які нерелевантні, а які важливі для цільової аудиторії.

Обираючи вид кіноперекладу, варто спиратись потреби орієнтовного ринку збуту окремого продукту. Зокрема, зауважимо, що субтитрування в більшій мірі обирають у Скандинавії, Нідерландах, Бельгії, Португалії, Греції, Ізраїлі, Єгипті та в ряді арабських країн. В той час як, дублювання обирається та характеризується популярністю у таких країнах Європи як Франція, Німеччина, Італія та Іспанія.

Щодо уподобань українських глядачів, то в нашій країні традиційно використовують дублювання в якості головного виду кіноперекладу. У деяких випадках фільми для показу в кінотеатрах субтитрують, наприклад, під час сеансів перегляду кінокартин в оригіналі, на кінофестивалях, на міжнародних прем'єрах, тощо [19, с.77].

Закадровий переклад або напівдубляж – це переклад скрипта діалогу, який транслюється практично синхронно з треком оригінального діалогу. В англomовних країнах такий вид перекладу найчастіше використовується в документальних фільмах та інтерв'ю-матеріалах. Перекладений діалог не накладається на трек з оригіналом, але транслюється з невеликим запізненням. Закадрове озвучення є стандартним видом аудіовізуального перекладу художніх фільмів і телепередач в Україні, Польщі та низці інших західних європейських країн.

Також варто відзначити ще один вид кіноперекладу – синхронний переклад. Цей вид перекладу використовувався на міжнародних кінофестивалях та інших аналогічних заходах. Станом на тепер синхронний переклад фільмів практично себе вичерпав, тому що всі фільми на міжнародних кінозаходах в обов'язковому порядку субтитруються. Однак говорити, що синхронний переклад фільмів припинив своє існування, поки передчасно.

Основна складність кіноперекладу полягає в можливості та ступені адаптації тексту до іншомовної культури, яка базується на іншій системі цінностей і понять, і саме цей фактор зумовлює неминучу втрату сприйняття. Перекладені фільми з іноземними темами та/або ідеями, культурно несумісними з іншою мовою. Якщо поглянути на це з протилежної точки зору, то логічно припустити, що успіх супроводжується картинами, які висвітлюють міжнародні теми, а акторський склад добре відомий глядачам, оскільки характери акторів, прийоми гри та образи несуть додаткові конотації. Навантаження допомагають отримати точнішу картину того, що відбувається на екрані [4, с. 48].

Оскільки переклади наразі не синхронізовані, робота перекладача спочатку полягає в перекладі тексту кіносценарію. У сценарії фільму дії героїв, події, в яких вони беруть участь, взаємодія героїв описуються в чіткій послідовності у вигляді діалогів, складених з реплік. Примірник далі поділяється на: мову персонажа; думки героя; авторську мову; звуконаслідування.

Отже, варто зазначити, що кінопереклад є важливим елементом перекладацької діяльності, який має свої переваги та проблемні аспекти. Варто врахувати те, що в Україні встановлення напрямку кіноперекладу відбулось значно пізніше ніж в інших країнах, проте набуло значної уваги. Відповідно до цього, слід здійснювати подальші дослідження у сфері кіноперекладу задля забезпечення глядачів якісним продуктом.

1.2 Вимоги до перекладу кінофільмів

Переклад кінофільмів – є важким та клопітким перекладацьким процесом. Під час процесу перекладу фахові перекладачі мають створити сценарій мовою перекладу на основі оригінального, до того ж, кожна перекладена репліка повинна синхронізуватися з рухами акторів на екрані.

В той же час, перекладачі особливу увагу мають зосереджувати на врахуванні соціально-культурних аспектів орієнтованого ринку задля унеможливлення порушення жодних традицій, заборони чи табу, притаманних цій культурі. Відповідно, зміст усіх діалогів має передаватися достовірно без порушень сприйняття сюжету.

Розглянемо основні етапи, які задіяні у механізмі кіноперекладу.

I етап. Затвердження прокатниками і продюсером основного варіанту локалізації.

II етап. Робота маркетологів. Розробка рекламних матеріалів мовою потребуючого ринку.

III етап. Підготовка вихідних матеріалів, складання листів діалогів, розроблення тайм-кодів (безпосередня робота перекладача) [11, с. 60].

Процес перекладу включає в себе, по-перше, повне розуміння і осмислення перекладачем того, що говорять на мові, з якого потрібно перевести (вихідна мова) і, по-друге, точне відтворення сказаного, з урахуванням найменших нюансів, на тій мові, на який він перекладає (цільова мова).

Тому перекладачеві недостатньо лише володіти іноземною мовою, перш за все він повинен розуміти зміст сказаного, відразу переосмислювати його мовою перекладу, з урахуванням структури та необхідної точної термінології. передати думку мовця. Основна складність тут полягає в тому, що кожна мова має свої власні правила та вираження, нерозривно пов'язані з історією та культурними традиціями носіїв цієї мови, а також з їхнім менталітетом.

Слід додати, що під час перекладу слід звернути увагу на лексику, граматику та стилістичну конверсію. У процесі перекладу часто не використовується та відповідність між словами та виразами, яку дає нам словник. У цьому випадку ми вдаємося до трансформаційного перекладу, тобто перетворення внутрішньої форми слова чи словосполучення або повної його заміни з метою повної передачі змісту висловлювання.

Первинною та найважливішою ланкою в процесі перекладу є стратегія перекладу, тобто спосіб використання конкретних мовних засобів для досягнення цілей перекладу. Стратегії перекладу можуть відрізнятися залежно від жанру, стилю та складності тексту. Тому стратегії й тактики перекладу можна розділити на загальний переклад і частковий переклад. Стратегія перекладу допоможе визначити загальні цілі та напрямки перекладу, тоді як стратегія перекладу надасть перекладачу конкретні інструменти для досягнення цієї мети [5, с. 122].

Перекладачі використовують стратегії репрезентації та адаптації, щоб вирішити завдання передачі емоцій і змісту оригінального фільму мовою перекладу. Водночас їм необхідно зберегти атмосферу та контекст авторської концепції фільму. В більшості, здійснюється використання стратегії калькування як частини стратегії відтворення перекладу, спрямованої на збереження структури оригінальних лексичних одиниць, показуючи, що ігнорування норм цільової мови призводить до спотворення значення цільової копії.

Відповідно до вищезазначеного, основними вимогами до кіноперекладу є:

- Синхронізація. Кіно за своєю суттю є видом мистецтва, тому завдання перекладача – донести до цільової аудиторії художні складові оригінального твору. Деякі експерти називають кінопереклад «кінодубляжем». Тут варто зосередити увагу на екстралінгвістичних і паралінгвістичних факторах у кінодіалозі. У даному процесі враховується

округлість губ, час, паузи, жести, міміку, а іноді навіть послідовність зображень, щоб досягти синхронності вимовлених слів із видимим рухом мови та рухом зображення на екрані. Необхідно досягти ідеальної відповідності між тим, що ми чуємо, і тим, що бачимо.

– Розмовність і природність. Майже всі діалоги у фільмі розмовні, подаються як монологи та діалоги, часто напівсказані. Звичайно, є деякі винятки, наприклад, деякі письмові тексти, такі як заповіти, контракти, офіційні оголошення тощо. Тому відтворення усного слова є пріоритетним при перекладі фільму. Незапланований мовний дискурс характеризується високим ступенем паралелізму, вільним зіставленням пропозицій, домінуючою координацією і меншою мірою підпорядкованості. Найголовніше, щоб мова перекладу була якомога природнішою, щоб аудиторія зрозуміла фільм і насолодилася ним так само, як і оригінальна аудиторія. Тому при перекладі найкраще обирати високочастотні слова, фрази та короткі речення. Звичайно, це означає, що перекладений діалог також має відповідати мовним звичкам аудиторії. Реципієнт повинен «говорити мовою перекладу» так само природно, як і адресати.

– Розбірливість. Перекладач повинен приділяти велике значення формі перекладу, яку цільова аудиторія може зрозуміти та прийняти більш легко. Перекладені версії фільмів та їх трейлери мають чітко відтворювати зв'язний, завершений діалог із фільму. Перекладений діалог або ж кілька діалогів мають бути зрозумілими сучасній аудиторії на конкретному ринку. Враховуючи специфіку трейлерів до фільмів як рекламних продуктів і творів мистецтва, їх переклад повинен враховувати особливості перекладу реклами та фільму. Останній можна відтворити шляхом перекладу мови через субтитри, дубляж і дубляж, як більш доступний і менш якісний варіант дубляжу [15, с. 111].

Варто зазначити, що питання дубляжу кінофільмів та трейлерів особливо актуалізуються в Україні станом на тепер, що пов'язано із загальною

державною політикою, спрямованою на популяризацію використання української мови в різних ЗМІ. Дубляж є переклад кінопродукту, що характеризується повною заміною звукового потоку мовою оригіналу на звуковий ряд мовою перекладу з метою показу фільму в країнах, жителі яких не розмовляють мовою оригіналу. Переклад фільмів і трейлерів як похідних від них рекламних продуктів має дотримуватись принципів синхронності, природності, популярності та читабельності.

Фаховий та кваліфікований перекладач використовує деякі стилістичні прийоми оригінального твору, щоб надати тексту великої яскравості та виразності. У алгоритм дій перекладача може входити: спробувати скопіювати прийоми оригіналу, або, якщо це неможливо, створити в перекладі власні стилістичні прийоми, які справляють подібний емоційний ефект. Це принцип стилістичної компенсації, за якого не слід виражати метафорами, порівняння порівняннями, усмішки усмішками, сльози сльозами тощо.

Для перекладача важлива не лише форма, а й функція стилістичного прийому, зокрема. Це означає певну свободу руху: граматичний вираз може бути виражений лексично і навпаки; перекладач пропускає стилістичні явища, які не перекладаються українською мовою, створюючи інші в іншому місці тексту (найзручнішому місці), що аргументується як «погасити «борг» тексту, але зі схожим стилістичним спрямуванням» [13, с. 32].

Тому задля фахового перекладу кінопродукції потрібно не тільки професійно володіти іноземною мовою, а й розуміти всі тонкощі і труднощі перекладу і вміти правильно донести їх до слухача або глядача. аудиторія. Крім того, складність кіноперекладу полягає у відтворенні лінгвокультурних особливостей мовлення героїв – власних імен, діалектизмів, контингентності, гумористичних засобів тощо. Перекладач повинен не лише вибрати хороші стратегії перекладу, техніки перекладу та методи перетворення, а й враховувати контекст.

1.3 Соціально-культурні аспекти кінотексту як об'єкт перекладу

Кіноіндустрія є однією з найбільших складових сучасної перекладацької діяльності. Переклад кінотекстів є важливою галуззю творчого та комерційного перекладу. Процес євроінтеграції та стрімка українізація кіно актуалізували проблему соціокультурних особливостей перекладу кінотекстів з метою найточнішого відтворення кінематографічного продукту, тому дослідження цієї теми є своєчасними.

Переклад кінотексту є одним із найскладніших перекладацьких занять, за допомогою якого фільми набувають нового соціо-культурного змісту. Тому варто зазначити, що одним із найважливіших питань, яке постає при дослідженні проблеми перекладу кінотексту, є поєднання адекватного відтворення зрозумілого іншомовному реципієнту інформаційного наповнення зі збереженням режисерського бачення. Адже мовні особливості кожного окремого автора відображаються в загальній структурі кінотексту, у структурі всіх поданих художніх образів, у відповідних висловлюваннях акторів [16, с. 11].

Особливістю перекладу кінотексту є те, що це аудіовізуальний переклад. За таких умов відбувається переклад багатомодульних і мультимедійних текстів і їх перенесення в іншу культуру. Аудіовізуальний переклад характеризується передачею контенту через слухові та візуальні канали, синхронізовані з тим, що відображається на екрані. Специфічні культурні та мовні елементи в перекладі кінотекстів повинні відображатися через пряму передачу реальності або аранжування з інтерпретацією. Вибір залежить від контекстуальних, мовних, слухових і візуальних ситуацій, що відбуваються на екрані.

З огляду на розмір цільової аудиторії, комерційну складову перекладу та збитки клієнта через некоректно виконаний переклад, недотримання

перекладачами норм і правил перекладу може призвести до масштабних негативних наслідків.

У контексті вивчення соціально-культурних аспектів кінотексту постає необхідність дослідження поняття «соціокультурна компетентність». Відтак, дефініція «соціокультурна компетентність» визначається як розуміння культурних особливостей, традицій, норм поведінки та етикету носіїв мови, здатність розуміти та повноцінно використовувати їх у процесі спілкування, і водночас є носієм іншої культури. Це основний орієнтир для формування комунікативних мовних навичок.

Уміння спілкуватися в рамках культурного діалогу вимагає певного набору навичок: вміння поставити себе на місце інших учасників спілкування; вміння проявляти ініціативу в міжкультурних контактах; вміння передбачати соціокультурні недоліки, які можуть призвести до непорозумінь; здатність усувати можливі; здатність до непорозуміння між культурами; здатність демонструвати дипломатичність; здатність бути повноцінним представником власної культури; здатність виживати в мультикультурному середовищі. Такий рівень володіння іноземною мовою можна вважати ідеальним і до нього потрібно прагнути [34, с. 89].

Акцентуємо увагу на тому, що культурний аспект кінотексту розуміється, з одного боку, як сукупність інституційних, рольових, ціннісних і когнітивних умов для усвідомлення подій і фактів, а з іншого – як сукупність виразних засобів, що використовуються людьми в цих умовах. Іншими словами, в тексті реалізуються установки і вимоги до створення мовного продукту, який відповідає умовам даного матеріалу. Соціальні-аспекти відображаються в перекладі через врахування вікових та гендерних особливостей читачів, яких перекладач має намір залучити.

Поєднання соціального та культурного аспекту у перекладацькій діяльності відбувається через проведення адаптаційних процесів та трансформацій. Задля загального поєднання цих двох компонентів перекладачу варто враховувати соціальний статус, культурний рівень та вік

героїв, необхідно вміти відтворити реалії вихідної мови таким чином, щоб глядач під час перегляду не відчував різниці між оригінальним текстом серіалу та його перекладом, а сприймав переклад як сам оригінал. Відповідно до цього виникає питання як охопити аудиторію лише одного віку або ж як зацікавити лише одне коло глядачів, які будуть мати один і той же соціальний і культурний рівень. У зв'язку з цим, перед перекладачем постає завдання представити культурні та соціальні особливості вихідного тексту фільму так, щоб залучити як найбільшу аудиторію реципієнтів.

У ході представлення соціальних і культурних аспектів перед перекладачами постає низка проблемних аспектів, серед яких в першу чергу це відтворення національних реалій, пов'язаних з історією народу-носія мови оригіналу.

Усі ці реалії необхідно пояснювати в процесі перекладу, щоб цільова аудиторія могла зрозуміти текст. Соціолінгвістичні фактори мають сильний вплив на забезпечення адекватності перекладу, оскільки вони визначають лінгвістичні відмінності між вихідним текстом і різними групами рідної мови перекладу. Форми вихідної мови, такі як регіональні діалекти, соціальні діалекти, сленг, субкультурна лексика тощо, створюють особливі труднощі в процесі перекладу. Регіональні говірки вживаються в двох ситуаціях: або фрагменти сценарію, сюжети написані на певному діалекті, оскільки необхідно передати особливості історико-культурного сюжету сцени, або діалект є характерною рисою будь-якого героя. фільм. У першому випадку в процесі перекладу діалект не передається, тому що він не має значення, у другому випадку передається діалект і додаються спеціальні примітки перекладача, в яких він враховує інтонацію, фон, дублерський тембр голосу [24, с. 125].

Найважливіше та найскладніше завдання перекладацької діяльності – якомога точніше відтворити оригінальний текст, враховуючи всі культурні звичаї та поведінку, притаманні народу, до якого належить та чи інша особа. Навчання перекладачів має насамперед бути спрямоване на оволодіння

перекладацькими здібностями – лінгвістичними здібностями, семантичними здібностями, інтерпретаційними здібностями, текстологічними здібностями та міжкультурними здібностями.

Варто наголосити на тому, що знання про суспільство та культуру народу, мова якого вивчається, надзвичайно важливі для загальної культури сучасної людини. Знання, усвідомлення та розуміння взаємозв'язків (особливо подібностей і відмінностей) між світом, з якого ви походите, і світом, до якого ви прагнете належати, є основою міжкультурної обізнаності, яка також включає усвідомлення регіональних і соціальних відмінностей між двома світами.

Соціально-культурна компетентність у сучасній науці розглядається як невід'ємна частина іншомовної комунікативної та професійної компетентності перекладача. Завдання перекладача полягає в тому, щоб набути та розвинути міжкультурні навички, які включають здатність встановлювати зв'язки між власною національною ідентичністю та іноземними культурами, здатність розуміти культурні концепції та здатність ідентифікувати та використовувати різні стратегії для спілкування з носіями. Інша культура, як культурний посередник між власною культурою та культурою чужою, ефективно допомагає розв'язувати непорозуміння та культурні конфлікти, що виникають, розуміти події національно-громадського життя України та оцінювати їх у загальноєвропейському контексті [12, с. 57].

Структура соціально-культурної компетенції перекладацької діяльності включає чотири компоненти:

- пізнання (розуміння культури нації, а також культури країни, мова якої вивчається, її історії, моралі, звичаїв і традицій);
- аксіологія (розуміння культурно-ціннісного ставлення, прийняття світу, інших країн та національних культур);
- особистісно-операційна (здатність спілкуватися з представниками іншої культури, уміння працювати в організації з представниками іншої

національності та культури, здатність працювати в команді) компетентність, уміння прогнозувати результати роботи);

– оцінно-рефлексивний (уміння оцінювати свою поведінку в різних ситуаціях соціокультурного спілкування).

Важливою складовою теоретичного дослідження процесу перекладу є опис факторів, які впливають на хід процесу. По-перше, процес і результати перекладу поєднують характеристики рівня змісту, визначені мовою оригіналу та системою цільової мови, щоб визначити можливі семантичні зв'язки між оригінальним текстом і цільовим текстом. Ці характеристики є постійними факторами, які впливають на поведінку будь-якого перекладу, незалежно від конкретних умов, за яких він здійснюється. Однак комунікативні моделі перекладу чітко показують, що на процес перекладу також впливають різні фактори, які змінюються відповідно до конкретних умов, у яких відбувається процес. Важливість адекватності перекладу можна зрозуміти, коли йдеться про переклад фільму чи серіалу. У сучасній свідомості телебачення стало одним із основних джерел інформації, яка впливає не лише на психологію сприйняття людини, але й на її поведінку, мову та ставлення до світу та навколишнього середовища [3, с. 22].

Однією з головних соціально-культурних особливостей, яка відрізняє переклад фільму чи серіалу від інших жанрів, є те, що текст перекладу може трансформуватися під впливом особливостей мови перекладу. Тому перекладений текст стає частиною культурного та соціального світу носіїв цільової мови. Автор перекладу переносить діалог в іншу культуру, і її представники можуть сприймати переклад зовсім не так, як носії мови оригіналу фільму. У процесі перекладу кіносценаріїв перекладач має поєднувати соціальну культуру та національний колорит, щоб повністю передати зміст, емоційну виразність та естетичну цінність вихідного тексту.

Під час перекладу перекладач має намагатися досягти такого ж комунікативного ефекту, як і оригінальний текст, мати можливість ідентифікувати реальність у тексті та передати її так, щоб аудиторія іншої

культури була зрозуміла. Для того, щоб досягти правильної передачі реальності в тексті перекладу, перекладач повинен точно розуміти, що означає ця реальність і довідкову інформацію, що стоїть за нею. Наприклад, знання шахових правил, назв шахових комбінацій або способу життя та соціальних факторів 1960-х років. Іншими словами, перед тим, як перекладач зможе передавати її мовою перекладу, потрібно спочатку зрозуміти реальність.

Є декілька вагомих труднощів у передачі реалій:

1. Реальність часто не має аналогів у цільовій мові, оскільки в культурі її носіїв відсутні предмети чи явища, представлені цією реальністю.
2. Друга складність полягає в тому, що перекладач має передати культурно-історичний колорит, будучи при цьому об'єктивним і реалістичним. Глядач має легко зрозуміти текст діалогу, відчувати настрій героїв, відчувати емоції, співчуття, радість, зануритися в атмосферу гри [10, с. 31].

Можна помітити, що основна складність перекладу фільмів полягає в можливості та ступені адаптації тексту до культур, заснованих на різних системах цінностей і понять. Саме цей факт визначає неминучу втрату сприйняття при перекладі фільмів. Перекладені фільми містять іноземні теми та ідеї, які були б неприйнятними для іншої культури.

Важливою передумовою компетентності перекладача є його знайомство з культурою мови оригіналу, він має прагнути до бікультурної приналежності. У цьому напрямку, перекладач наближається до оригінального тексту, розуміє його та обробляє, щоб зробити текст ближчим до аудиторії цільової мови.

Тому фахові навички перекладача включають не лише знання мов, а й знання соціальних напрямків та культури відповідного мовного регіону. Візуальні та слухові відчуття під час сценічного виконання повнометражного фільму потребують урахування багатьох позакадрових моментів, таких як: декорації та характер діалогу; зв'язок між репліками; драматизм мова; тривалість копії і ритм дії; відповідність персонажів; фонетичні вимоги (репліки повинні бути вимовлені актором і відразу й легко зрозумілі

глядачам); специфіка сприйняття спостерігачем вузлових реплік. Оцінюючи переклад, слід мати на увазі низку характеристик, які виникають через характер і цілі сюжету.

Відповідно до проведеного аналізу, вважаємо, що перспективним та пріоритетним є подальше практично підтверджене вивчення соціокультурної комунікації для покращення якості спілкування між носіями різних мов і культур.

1.4 Методологія дослідження соціокультурних особливостей кіноперекладу

Переклад кінофільмів є більш вільним у своєму механізмі за переклад художніх творів. Адекватним вільний переклад може бути, якщо він відповідає іншим нормативним вимогам перекладу і не пов'язаний з істотними втратами у переданні змісту оригіналу.

Варто зазначити, що у ході аналізу методології дослідження соціокультурних особливостей кіноперекладу нами буде досліджено загально-наукові методи, на які спирається процес вивчення кіноперекладу, а також основні стратегії та примови перекладу.

Відтак, у процесі дослідження особливостей кіноперекладу застосовувались наступні загальнонаукові методи: метод узагальнення та метод вибіркового дослідження (дослідження окремих лексичних одиниць, що характеризуються своєю культурною своєрідністю); системно-функціональний метод (вивчення функціонування національно-специфічної лексики при перекладацькій діяльності у сфері кіноперекладу); метод компонентного аналізу (виокремлення структури соціокультурних лексичних одиниць); метод стилістичного аналізу (проведення аналізу стилістичних особливостей першотвору та тексту перекладу у кінофільмах); метод перекладацького аналізу (аналізу труднощів, що можуть виникнути під час

перекладу національно своєрідної лексики та виявлення шляхів їх подолання через застосування адаптивних стратегій).

Відповідно, основоположними стратегіями перекладу є:

- 1) прямий (дослівний) переклад;
- 2) непрямий переклад назв (трансформація) [9, с. 35].

Якщо досліджувати стратегії перекладу більш детально, то у розрізі дослівного перекладу та трансформації можна виокремити наступні стратегії: форе́нізація, доместикація та нейтралізація.

Варто зазначити, що будь-яка стратегія побудована на основах адаптації. Прийоми адаптації є найважливішим елементом перекладу, адже саме від правильно обраного прийому адаптації буде залежати подальший хід перекладу кінотексту.

Загалом, наукова спільнота виокремлює наступні прийоми соціокультурної адаптації: «транскрипція / транслітерація», «генералізація / конкретизація», «переклад більш / менш експресивним еквівалентом», «переклад запозиченням», «переклад за допомогою перефразування», «опущення / доповнення інформації», «переклад за допомогою ілюстрації», «переклад функціональним еквівалентом», «дослівний переклад», «описовий переклад».

Перекладацька діяльність зосереджена на адаптації та трансформації задля досягнення адекватності цільового тексту, так і для того, щоб знайти більш яскравий і прийнятний еквівалент, який відтворює найбільш близький зміст і допомагає адаптувати вираз до жанру. Перекладацькі трансформації можна умовно розділити на наступні групи:

- 1) лексичні (транслітерація, транскрибування, калькування);
- 2) лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, семантична модуляція, логізація, синонімічне розрізнення (диференціація));
- 3) граматичні (послідовний буквальний переклад, членування речення, об'єднання речень, граматичні заміни (заміна частини мови, граматичної форми, члена речення));

4) лексико-граматичні (додавання або вилучення/опущення слів, антонімічний переклад, компенсація, цілісне перетворення, змістовий розвиток, еквівалентна заміна, описовий переклад);

5) стилістичні (стилізація, змінення акценту, лексико-семантичні зміни на основі метонімії та метафори) [16, с. 110].

Варто зауважити, що методи соціокультурних трансформацій фільмів є різні, розглянемо деякі з них:

1) конкретизація (коли слова або вирази в мові оригіналу мають більш ширше семантичне значення і не мають конкретного еквіваленту в мові перекладу);

2) генералізація (коли вужче семантичне значення замінюється більш ширшим);

3) смисловий розвиток (переклад завдяки контекстуальній та логічній зміні предмета, процесу або ознаки);

4) антонімічний переклад (переклад за допомогою слова з протилежним значенням до слова, що вживається в оригіналі);

5) додавання слів під час перекладу задля пояснення;

6) пропуск слів під час перекладу;

7) компенсація (передача змістового значення не тими засобами, що були застосовані в оригіналі) [33, с. 325].

Слід звернути увагу і на те, що у межах мовних і культурних відмінностей можна виділити різні типи мовних відносин:

1. Якщо мовні та культурні відмінності між вихідною та цільовою мовами невеликі, можна очікувати, що серйозні проблеми перекладу будуть зведені до мінімуму. Але насправді, маючи справу з близькоспорідненими мовами, можна помилитися, наголошуючи на явних збігах, що призводить до перекладів, які часто не вдаються.

2. Якщо дві культури споріднені, але мають абсолютно різні мови, перекладач повинен буде застосувати велику кількість трансформацій перекладу в перекладі.

3. Третій випадок характеризується не лише наявністю відповідних зв'язків між мовами в перекладі, але також значними відмінностями між культурами. Це можна назвати перекладом з однієї культури на іншу.

Часто необхідність «підганяти» український текст під англійську вимову призводить до значного скорочення довжини фрази, що призводить до спотворення оригінального тексту. Це скорочення класифікується як пропуск, додавання або помилкова заміна вихідної інформації. До пропусків належать: пропуски нерелевантних слів (наприклад, прикметників); пропуски основних одиниць, пов'язані з неправильним тлумаченням частин тексту; пропуски фрагментів тексту через перетворення в структурі тексту; пропуски важливого тексту через відмінності у швидкості перекладу та мові мовця частина.

Розглянемо найбільш часто використанні методи кіноперекладу, які найбільш точно враховують соціокультурний аспект:

1. Дослівний (буквальний) переклад (Word-for-word translation). На нашу думку, для кіноперекладів даний метод не є актуальним. Адже у перекладацькій діяльності, що стосується кінофільмів часто зустрічається значна кількість ідіом та інших стилістичних фігур, притаманних художньому стилю. Дослівний переклад може спричинити неправильне розуміння ідіоми, відповідно соціокультурний аспект не буде врахований [11, с. 60].

2. Адаптація (Adaptation). У процесі адаптації соціокультурних аспектів однієї мови до іншої варто розуміти значення слів у конкретних ситуаціях і контекстах. Слово може мати кілька значень, і перекладач повинен вибрати найбільш підходящий варіант, виходячи з контексту. Крім того, кожен текст має культурний елемент. Беручи до уваги ці фактори, очевидно, що під час процесу перекладу перекладач повинен враховувати соціокультурний контекст і орієнтувати свій переклад на цільову аудиторію. Цей метод використовується, коли в одній культурі є певне слово, яке виражається зовсім іншим способом, який є звичайним або прийнятним для іншої мовної культури.

3. Калька (Calque). Калькою називають повний (дослівний) переклад поширених словосполучень, назв організацій, фраз тощо. Іноді важко зрозуміти, що слово є калькою, тому що воно може існувати у двох мовах. У процесі дубляжу калька використовується не дуже часто, але вона дозволяє повністю уникнути полумки. Можливо, це непомітно для глядача, але в той же час звучить цілком очевидно.

4. Опушення (Omission). Це метод за якого відбувається вилучення слова або фрази мови оригіналу при перекладі. Ця процедура може бути результатом культурних зіткнень, які існують між мовою оригіналу та мовою перекладу. Як свідчить аналіз перекладацької діяльності, даний метод найчастіше зустрічається у субтитруванні.

5. Підстановка (заміна) (Substitution (replacement)). Даний метод характеризується заміною одного слова іншим, які є ідентичними. Проте, слід врахувати, що даний метод може призвести до змін словоформ, частин мовлення, елементів речення, типів синтаксичних зв'язків. Зокрема, застосування даного методу може впливати на морфологічні, лексичні та синтаксичні рівні тексту [11, с. 61]

6. Компенсація (Compensation). Даний метод застосовується коли у перекладача виникає проблемне питання щодо перекладу відповідної репліки або діалогу, у зв'язку з цим, він може зробити певні зміни, при цьому зберігаючи контекст та сенс змісту речення.

7. Запозичення (Borrowing). Використання даного методу відбувається тоді, коли у мові перекладу не має еквівалентного слова мові оригіналу, тоді перекладач може використати теж саме слово з мови перекладу.

8. Конверсійний переклад (Converse translation). У процесі використання даного методу слова з мови оригіналу повністю замінюються словами мови перекладу. Конверсійний переклад не завжди змінюється в стверджувальному або заперечному аспекті, це може бути зміна питання на твердження або використання протилежного значення слова.

9. Переклад ідіом (Translation of idioms). Переклад ідіом є важливим елементом задля передачі усіх соціокультурних аспектів мови оригіналу. Даний метод спрямований на наближення розуміння контексту ідіом мови оригіналу до мови перекладу. Зазначимо, що при перекладі оригінальної ідіоми перекладач в першу чергу повинен чітко зрозуміти її первинне значення та функцію, а потім вже трансформувати її до мови перекладу.

Отже, основні аспекти методології дослідження соціокультурних особливостей кіноперекладу зосереджуються на основних методах, стратегіях та принципах правильності застосування ряду технічних прийомів, що забезпечують точність перекладу оригіналу та досягнення більш високого рівня еквівалентності.

Висновки до розділу 1

Провівши дослідження теоретично-методологічних аспектів кіноперекладу, констатуємо, що кінотекст є складним об'єктом перекладацької діяльності. В умовах цифровізації, швидких євроінтеграційних процесів та стрімкої українізації кіноіндустрії актуалізувала питання особливостей якісного кіноперекладу. У ході дослідження було виявлено, що основними видами кіноперекладу є субтитрування та дубляж. В свою чергу, українські глядачі надають перевагу перегляду фільмів із дублюванням. Основними труднощами кіноперекладу є відтворення соціокультурних особливостей мовлення персонажів, а також опущення певної частини змістового тексту кінофільму.

Варто зазначити, що для якісного та професійного перекладу кінотексту перекладач повинен чітко розуміти задум режисера та передати всі нюанси вихідного тексту, зберігаючи свій особистий стиль. Соціокультурні характеристики перекладу часто виходять за межі інтелектуального рівня носіїв іншої культури та мови, тому інформація чи знання, які відправник вважає відомими, сприймаються отримувачем як такі, що суперечать їх

культурному досвіду. Отже, перекладач має володіти не лише двома мовами, а й двома культурами, а тому пошук шляхів і стратегій відтворення культурно значущої інформації є перспективою для подальших досліджень.

Щодо методів кіноперекладу, то узагальнюємо, що неможливо знайти універсальний спосіб перекладу. Адже вибір способу передачі інформації залежить від різних факторів, а саме: історія, культура, традиція перекладу, екстралінгвістичні фактори, жанри фільму та наявні фінансові ресурси. Відповідно, перекладачам варто враховувати культурний аспект у мові, зокрема: передача мовно-культурного простору та досягнення еквівалентності вражень. Іншими словами, можливість передати такий же рівень психоемоційної реакції, як і оригінал.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КІНОПЕРЕКЛАДУ СЕРІАЛУ «ФЕРЗЕВИЙ ГАМБІТ»

2.1 Лексичні трансформації в перекладі серіалу «Ферзевий Гамбіт»

Перекладацька діяльність завжди супроводжується трансформаційними процесами. Загалом, основними трансформаціями у перекладі є лексичні, граматичні та стилістичні. Лексичні трансформації визначаються як заміна кожної лексичної одиниці вихідної мови лексичною одиницею мови перекладу, причому лексична одиниця мови перекладу не є еквівалентом.

Уміння та навички здійснення перекладацької лексичної трансформації є важливою частиною кваліфікованої роботи перекладача, тому особливу увагу слід приділяти її визначенню та правильному застосуванню. Застосування лексичних трансформацій при перекладі має бути спрямоване на повну передачу сенсу оригінального тексту та врахування норм мови перекладу. Через асиметрію між українською та англійською мовами лексична трансформація здійснюється, коли неможливо підібрати еквівалентну одиницю або коли початкове значення спотворено, вульгаризовано та відрізняється від вихідної одиниці. В перекладі лексична трансформація зазвичай є справою особистого вибору перекладача і часто сильно залежить від стилістичних особливостей цільового тексту.

Лексичні трансформації у перекладацькій діяльності спричинені наступними факторами:

- різне смислове значення однієї лексичної одиниці в різних мовах;
- різниця словосполучності;
- різне вживання слів з одним значенням [19, с. 78].

У перекладі кінофільмів задля збереження смислового значення використовують наступні лексичні трансформації: перестановка, заміна, конкретизація, узагальнення, додавання слів, вилучення слів, відстеження та

компенсація. Зауважимо, що у перекладацькій практиці вищезазначені трансформації рідко використовуються в чистому вигляді, здебільшого вони взаємопов'язані між собою та варіюються одна з одною.

Розглянемо особливості застосування трансформацій на прикладі серіалу «Ферзевий Гамбіт».

Серіал «Ферзевий Гамбіт» (мовою оригіналу «The Queen's Gambit») є американським мінісеріалом драматично-психологічного жанру. Режисером та сценаристом серіалу є Скотт Френк. Зйомки серіалу проходили у Кембриджі та Берліні. На екранах серіал з'явився 23 жовтня 2023 року. Структурно серіал складається із 7 серій по 45–65 хвилин. Кінострічку дубльовано студією «Postmodern» на замовлення компанії «Netflix» у 2021 році [47].

Події в серіалі розгортаються навколо історії сходження геніальної шахістки Елізабет Гармон (акторка Аня Тейлор-Джой). Життя та професійна кар'єра головної героїні розгортається під час Холодної Війни. Сюжетна лінія зосереджена на періоді від восьми до двадцяти двох років, а саме від дитинства проведеного у сирітському будинку до підйому на найвищий рівень вашої шахової кар'єри.

Серіал «Ферзевий Гамбіт» став одним із найпопулярніших кінокартин на Netflix, за перші чотири тижні його подивилися 62 млн. глядачів. Кінопродукт отримав схвальні відгуки кінокритиків і шахового співтовариства, які відзначили акторську гру і операторську роботу. Серіалу також приписують відновлення інтересу громадськості до ігор.

Серіал отримав кілька нагород: 11 нагород «Еммі», в тому числі «Кращий міні-серіал»; дві нагороди «Золотий глобус»; премію «Вибір телевізійних критиків» і премію Гільдії кіноакторів за найкращу жіночу роль у телефільмі чи міні-серіалі [47].

Розглянемо, які лексичні трансформації були використані під час перекладу серіалу «Ферзевий Гамбіт».

Під час перекладу серіалу застосовано метод калькулювання (Calque). Метод калькулювання являє собою дослівний переклад мовного елемента з мови оригіналу на мову перекладу.

Приклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

Chess isn't always competitive. *Шахи не завжди змагальні.*

Chess can also be beautiful [54]. *Шахи теж можуть бути гарними [53].*

Дослівний переклад, тобто калькулювання використовується у ході перекладу у тому випадку, якщо у мови оригіналу та мови перекладу є паралельні лексико-синтаксичні структури.

Приклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

– *You understand, dear, your mother's passed on?* – *Люба, ти усвідомлюєш, що твоя мати загинула?*

– *You know what that means, don't you?* – *Ти ж розумієш, що це означає?*

– *Passed on.* – *Загинула.*

– *Well. I'm sure she's gone on to a better place and somebody you'll get to see her again [54].* – *Що ж, упевнена вона відійшла у кращій світ, ти обов'язково з нею колись зустрінешся [53].*

Метод конкретизації. Даний метод використовується у тому випадку, коли слово або ж словосполучення широкої семантики мови оригіналу трансформується у слово або ж словосполучення вузької семантики в мові перекладу [18]. Часто метод конкретизації як техніку трансформації використовують в поєднанні з іншими трансформаціями. У наведеному нижче прикладі застосовується не тільки конкретизацію, але й контекстну заміну.

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

Anger is a potent spice. A pinch wake you up; too much dulls your senses.

Злість – це потужна спеція, щіпка може розбудити, а ціла жменя притупить усі відчуття.

From a distance, it presents itself like so many other small towns all over the world.

Здалеку, воно здається схожим на сотні інших містечок у всьому світі

I just need you to be smart, okay? And stay...[54]

Просто не роби дурниць, гаразд? І залишайся...[53]

Компенсація – це метод перекладу, при якому елементи оригінального тексту втрачені під час перекладу, передаються в текст іншими засобами і не обов’язково знаходяться в тому самому місці тексту, що й в оригіналі. Тому результатом застосування методу компенсації є заміна елементів оригінального твору, які не підлягають передачі, відповідно до його загальних ідейно-художніх характеристик і, де це можливо, відповідно до правил мови перекладу.

Існує два види компенсації: семантична (значеннева) та стилістична (експресивна) компенсації. У разі семантичної компенсації пропущені, неперекладені частини будуть відтворені для повноти змісту. Цей тип компенсації використовується для заповнення прогалин, викликаних так званими нееквівалентними словами. Це насамперед позначення реалій, характерних для країни мови оригіналу і віддалених, а часом і незрозумілих в умовах мови перекладу та іншої реалії. Якщо ці деталі не є найважливішими, їх пропуск не завдасть відносно значних втрат читачеві, але в більшості випадків перекладач повинен знайти способи точного відтворення цих елементів у перекладі за допомогою компенсуючих засобів [23, с. 295].

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

Too right. The key is to not be tentative. You have to play with absolute confidence. I can tell, on the first move, whether someone's got that or they don't, just from how they move that first piece [54].

Отож бо й воно. Головне – не вагатися. Грати треба абсолютно впевнено. Я першим ходом бачу, є це в супернику чи ні. По тому, як вони рухають першого пішака [53].

Both (дослівний переклад: обоє)

Усі разом

У наведеному прикладі у ході перекладу вислів англійською мовою замінено на розмовну фразу українською задля легшого сприйняття глядачами.

Ще одним прикладом може бути словосполучення «*or for that matter*», яке у серіалі озвучено як «*або ж*».

Варто зазначити, що у перекладацькій діяльності, перекладачеві не можна використовувати трансформацію додавання, тобто додавати слова або ж словосполучення від себе.

Метод видалення або пропуску мовних елементів. Перекладачі не можуть нічого видалити з вмісту власного перекладу, тобто вони не можуть видалити його довільно. Видалити можна лише ті елементи змісту, які певним чином повторюються в оригінальному тексті відповідно до норм мови оригіналу, або передача яких мовою перекладу може порушувати норми останньої. Він є виправданим з точки зору адекватності перекладу і пов'язаний головним чином із специфікацією мови перекладу, тобто усуненням тих повторюваних або тавтологічних лексичних елементів у тексті перекладу, які відповідно до специфікації перекладу мова перекладу, яка є частиною імпліцитного значення тексту [6, с. 25].

Генерація як метод лексичної трансформації. Генерація перекладу є узагальненням методом у напрямку, протилежному конкретизації, в результаті чого слова з більш вузьким значенням, які перекладаються, замінюються в

перекладі словами з ширшим значенням. Резюмування значення слова – це спосіб перекладу, що включає перехід від окремих понять до загальних.

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

– <i>If I lived here... I would go to plays, and concerts, and I would eat lunch in a different cafe every day. And I would dress the way that women do here, you know? So, start with their nice dresses, and their perfect haircuts.</i> – <i>You already have so much more than they do. And something that none of them have. Talent. And that can give you a life that anyone would envy [54].</i>	– <i>Якби я тут жила... Я б ходила і на вистави, і на концерти, і щодня обідала би в іншому кафе. І я б одягалась так, як тут одягаються жінки, розумієш? Тож почніть із їхніми гарними сукнями та ідеальними зачісками.</i> – <i>Ви вже маєте набагато більше, ніж вони. І те, чого ні в кого з них немає. Талант. І це може дати вам життя, якому хтось позаздрить [53].</i>
---	--

Відповідно до наведеного прикладу можна спостерігати, як до слова «plays» використано генерацію та перекладено його у більш ширшому значенні «вистава», але зміст речення залишився таким самим і зрозумілим [44].

Ще одним методом лексичної трансформації є антонімічний переклад. Антонімічний переклад – це в основному використання слова або фрази в перекладі, яке має протилежне значення відповідному англійському слову або фразі в оригінальному тексті. Переклад антонімів фактично є крайнім кінцем прийняття розробки змісту, коли певне поняття замінюється його протилежним поняттям у перекладі, а все речення відповідно реструктурується, щоб зберегти зміст. У більшості випадків використання протилежних понять у перекладі вимагає заміни стверджувального речення заперечним і навпаки. Насправді термін «антонімічний переклад» є неточним, оскільки перекладене слово не замінюється своїм антонімом у мові перекладу, а лише змінюється його форма на протилежну форму, тоді як її протилежність зміст, сенс залишається незмінним.

Розрізняють три основних види антонімічної трансформації під час перекладу:

1) негативація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється у перекладі на слово з префіксом «не-» або словосполученням із часткою «не»;

2) позитивація (слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється у перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента).

3) анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів [36, с. 229].

Приклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

So, I think she should accept the draw. The world will see it as a solid achievement. A draw, however, is not a win. The one thing we know about Elizabeth Harmon is that she loves to win [54].
Тому я думаю, що вона повинна погодитися на жеребкування. Світ сприйме це як серйозне досягнення. Нічия, однак, це поразка. Єдине, що ми знаємо про Елізабет Хармон, це те, що вона любить перемагати [53].

У наведеному прикладі словосполучення «is not a win» було озвучено як «поразка» (1 сезон, 7 серія), що і яскравим прикладом застосування антонімічного методу трансформації.

Прийом розвитку змісту полягає в заміні змісту, відповідного певному слову чи словосполученню у словнику, словом чи словосполученням із контексту, значення якого логічно пов'язане зі значенням вихідної одиниці. Це, зокрема, включає різноманітні метафоричні та метонімічні заміни, засновані на міжсекторальних категоріях.

Розвиток змісту – це метод заміни контексту. Коли слово використовується в перекладі, його значення є логічним розвитком значення

слова, що перекладається. Інколи, щоб досягти адекватності перекладу, переклад має відхилятися від «літери» тексту оригіналу, оскільки текст оригіналу та мова перекладу можуть мати різні мовленнєві норми та різні мовленнєві традиції.

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

– *And you know why they're the best players in the world?*

– *А знаєш, чому вони найкращі гравці у всьому світі?*

– *They have the best suits?*

– *У них найкращі костюми?*

– *It's because they play together as a team, especially during adjournments. They help each other out. Us Americans, we work alone because we're all such individualists. We don't like to let anyone help us.*

– *Тому що вони грають як одна команда, особливо під час відкладених партій. Вони допомагають одне одному. А ми, американці, любимо поодиночі. Адже ми всі такі індивідуалісти. Ми не любимо приймати допомогу від інших.*

I feel safe in an entire world of just 64 squares [54]

Я почуваюся безпечно у світі із 64 клітинок [53]

У наведеному діалозі прикладом методу розвитку змісту є словосполучення «*We don't like to let anyone help us*», яке було перекладено автором як «Ми не любимо приймати допомогу від інших», відповідно, чітко прослідковується розширення, тобто розвиток змістового сенсу речення [48].

Отже, серед основних лексичних трансформацій перекладацької діяльності варто виокремити конкретизацію, генералізацію, антонімічний переклад, компенсацію, вилучення слів та розширення змісту. У своїй діяльності перекладачі застосовують наведені трансформації задля можливості як найточніше донести зміст кінотворів згідно українських вимог і норм, а також для кращої передачі колориту події. Аналіз серіалу «Ферзевий Гамбіт» показав, що у процесі перекладу даного кінопродукту широко

застосовуються всі види лексичних трансформацій, як індивідуально кожного, так і в поєднанні один з одним.

2.2. Граматичні трансформації в перекладі серіалу «Ферзевий Гамбіт»

Граматичні трансформації або ж граматичні заміни це спосіб перекладу, який перетворює граматичні одиниці оригінального тексту на одиниці мови перекладу з різними граматичними значеннями. Можуть бути замінені граматичні одиниці будь-якого рівня: частини мови, частини речення тощо. Трансформації (перетворення або ж зміни), пов'язані з граматичною структурою операторів, в основному використовуються на рівні еквівалентності компонентів.

Очевидно, що в процесі перекладу форма оригінального тексту завжди замінюється формою мови перекладу. Як особливий спосіб перекладу граматична трансформація передбачає не лише використання форм у цільовому тексті, але також включає відмову від використання форм, схожих на вихідний текст і заміну їх іншими формами.

Найбільш часто вживаними видами граматичних трансформацій є: перестановка; заміна (в більшості випадків змінам піддаються частини мови частин мови); додавання; вилучення; експлікація або описовий переклад; комплексна трансформація (включає дві або більше з названих простих трансформацій) [34, с. 88].

Застосування граматичних трансформацій зумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. До об'єктивних причин належать культурні відмінності між двома користувачами мови, відмінності в граматичній структурі мови тощо. До суб'єктивних причин відносяться недостатній час і умови для усного перекладу, власний стиль перекладача, приналежність до мови оригіналу чи перекладу тощо. Слід зазначити, що існує два основних

типи граматичної трансформації: стійка міжмовна відповідність, що формується за допомогою граматичної трансформації, і контекстна відповідність, що формується відповідно до контексту в процесі перекладу, що зумовлено відмінностями в структурі мови.

Розглянемо приклади граматичних трансформацій, які були використані під час перекладу серіалу «Ферзевий Гамбіт» («The Queen's Gambit»).

Перестановка, як метод трансформації. Перестановка – це граматична трансформація, яка призводить до зміни порядку слів у фразі чи реченні. При аналізі перекладу мінісеріалу «The Queen's Gambit» ця трансформація найчастіше використовується у випадку передачі англійських прислівників, присвійних засобів і може бути зумовлена різницею в позиції основного та другорядного членів речення в англійській та українській мовах.

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

– And you know why they're the best players in the world?

– І знаєте, чому вони найкращі гравці у світі?

– They have the best suits?

– У них найкращі костюми?

– It's because they play together as a team, especially during adjournments.

– Це тому, що вони разом грають, як одна команда, особливо під час перерв.

They help each other out. Us Americans, we work alone because we're all such individualists. We don't like to let anyone help us.

Вони допомагають один одному. Ми, американці, працюємо самі, тому що ми всі такі індивідуалісти. Ми не хочемо, щоб хтось нам допомагав.

One summer can change everything [54]

Усе може змінитися за одне літо [53]

I love you so much, Elizabeth

Я так тебе люблю, Бет

В випадку перестановки зазнав прислівник *together*, що був змістовно переставлений під час перекладу перед дієсловом *play* [48].

Ще однією граматичною трансформацією є додавання. Це трансформація, яка призводить до збільшення кількості слів, словоформ або членів речення в перекладі. Ця ситуація виникає головним чином через відсутність певних граматичних явищ у мові перекладу. Під час передачі дієслів англійської багатозначності та процесу передачі словосполучень переклад має відповідати специфікаціям. В більшій мірі метод додавання застосовується з метою уточнення та конкретизації значення та є часто вживаним під час передачі з англійської таких дієслів, як *be*, *have*, *get*, *take*, *keep* тощо.

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

You just let them blow by and you go on ahead and do just what how you feel life. *Ти лише дозволь їм сказати, а потім йди та роби те, що вважаєш за потрібне.*

Бачимо, як в наведеному прикладі словосполучення «*blow by*» перекладено як «*сказати*», а також словосполучення «*how you feel life*» зазнало трансформації у словосполучення «*вважаєш за потрібне*» [47].

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

– *Maybe it's in my blood. My mother went crazy.* – *Можже це в моїй крові. Моя мама зійшла з розуму.*
– *Went crazy or always was [54].* – *Зійшла з розуму чи завжди була божевільною [53].*

Ще одним прикладом додавання є переклад даного діалогу. Задля моменту уточнення контексту перекладачем було додано додатково слово «*божевільною*».

Метод вилучення. Вилучення – це така граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент (нерідко це плеонастичне слово, словоформа, член або частина речення). Воно застосовується, як правило, у разі передачі граматичних явищ, що відсутні в мові перекладу, або ж перекладу слів, словоформ, членів або частин речення, які є надлишковими.

Наприклад:

Мова оригіналу:

Переклад:

Tell the readers of life how it feels and to be a girl among all those men *Розкажіть читачам як це, бути дівчиною серед стількох чоловіків*

People like you have a hard time. Two sides of the same coin. You've got your gift... and you've got what it costs. Hard to say for you what that will be. You'll have your time in the sun, but for how long? You've got so much anger in you. You'll have to be carefull [54]. *Люди радіють, коли тобі погано. Дві сторони однієї монети – ти талановита, але за це треба платити. Важко сказати, як у тебе все буде. Ти грітимешся в променях, але як довго? У тобі так багато гніву. Будь обережна [53].*

У вищезазначених прикладах перекладу компоненти видалено (метод вилучення) через заміни, спричинені відмінностями між українською та англійською мовами [44].

Комплексні граматичні трансформації включають два або більше простих синтаксичних перетворень, наприклад, коли транспозиція та додавання виконуються одночасно під час перекладу. Такі трансформації становлять найбільшу групу в процесі перекладу англійських літературних творів українською мовою, головним чином тому, що існують значні відмінності в граматичному складі двох мов і неможливо обмежити здійснення трансформацій для їх усунення, щоб виконувати лише на одному рівні.

Наприклад:

There's no player in the world as gifted as you are *Ти найобдарованіша гравчиня в шахи у світі*

Our creativity and psychosis often go hand in hand *Часто наші креативність і психоз ідуть поруч*

Someday you're gonna be all alone so you need to figure out how to take care of yourself *Одного дня ти залишишся сама, то ж ти повинна навчитися піклуватися про себе*

–I don't even know if I'm good enough. – You're the best there[54]. *– Я навіть не знаю чи достатньо хороша.*

– Ти найкраща з усіх [53].

Отже, проаналізувавши приклади використання граматичних перекладацьких трансформацій у серіалі «Ферзевий Гамбіт», можна зробити загальний висновок: у процесі перекладу з англійської мови на українську трансформації відбуваються переважно на синтаксичному рівні, тобто уподібнення, заміна ряду речень (тобто зміна порядку слів), зміни присудків у перекладі, перетворення активних і пасивних структур речення, застосування пропусків, додавання та опущення. На морфологічному рівні послідовно використовуються заміна частин мови, граматична заміна часу та словотвірна трансформація.

Варто акцентувати увагу на тому, що на досягнення адекватності та семантичної еквівалентності художнього перекладу, суттєво впливають і чинні українські мовні норми. Тому ключовою складовою професійної компетенції перекладача залишається досконале знання рідної мови, її основ, особливостей і тонкощів, а також обізнаність із сучасними тенденціями, змінами та інноваціями, що разом забезпечує створення перекладачем якісного кіноперекладу.

2.3 Стилiстичнi трансформацiї в перекладi серiалу

Важливим та невід'ємним елементом кваліфікованої роботи перекладача є передача стилістичних особливостей тексту оригіналу. Стилiстична трансформацiя – спосiб перекладу, за допомогою якого перекладач змiнює стилістичний акцент, нейтралізує або перевертає його, досягає конотативного відтінку значення або пристосовує мову перекладу до стилістичних норм, прийнятих у мові перекладу.

На відміну від англійської, українська мова характеризується насиченим емоційним забарвленням, тому, щоб привернути увагу аудиторії, перекладач має не лише зберегти основну думку оригінального тексту, але й зробити серіал захоплюючим. Головне завдання перекладача – донести до аудиторії художні та естетичні достоїнства оригінального твору, а також створити зрілий художній текст мовою перекладу. Для досягнення цієї головної мети перекладач вільний у виборі засобів перекладу, жертвуючи при цьому окремими деталями тексту для перекладу. Завдання перекладача є складним, оскільки йому потрібно знайти спосіб вираження, який також семантично та стилістично прийнятний для оригіналу, знайомий цільовим читачам перекладу, але водночас відповідає змісту, який потрібно висловити.

Стилiстична компенсацiя. Даний метод трансформацiї полягає в передачі смислового значення чи стилістичного відтінку, а не того, де чи як це виражено в оригіналі. Відповідно розрізняють семантичну і стилістичну компенсацію. Якщо в процесі перекладу перекладач жертвує стилістичним забарвленням чи експресією слова або словосполучення, то він має компенсувати цю втрату використанням інших одиниць стилістичного маркування відповідно до жанрово-стильових норм перекладу. Це компенсація стилю [36, с. 229].

Основне зауваження при порівнянні тексту оригіналу та перекладу – багаторазове використання стилістичної компенсації: у перекладі зберігається

стиль тексту оригіналу: велика кількість лексичних архаїзмів та архаїчний порядок слів за рахунок використання іншої лексики, а також стилістичні та іноді граматико-стилістичні засоби. Перекладач повинен передати зміст, основні думки, стиль і особливий ритм оригінального тексту.

Приклад слів, які набули стилістичної компенсації впродовж усього серіалу «Ферзевий Гамбіт»:

Мова оригіналу	Переклад
1. <i>opening</i>	<i>початок гри або дебют</i>
2. <i>gambit</i>	<i>дебют, у якому одна сторона жертвує пішака заради переваги, називається гамбіт</i>
3. <i>middlegame</i>	<i>середина гри чи міттельшпіль</i>
4. <i>endgame</i>	<i>кінець гри чи ендшпіль</i>
5. <i>tactics</i>	<i>нестандартні ходи чи прийоми</i>
6. <i>castling</i>	<i>Рокіровка</i>
7. <i>promotion</i>	<i>перетворення пішака</i>
8. <i>draw</i>	<i>Нічия</i>
9. <i>adjournment</i>	<i>перенесення партії</i>
10. <i>fine points</i> [54]	<i>тонкощі гри</i> [53]

Наведений приклад демонструє, що під час перекладу з мов оригіналу на мову перекладу відбувається смислові зміни задля посилення стилістичного ефекту (стилістичного забарвлення) [47].

Логалізація як метод стилістичної трансформації. Логізація – спосіб перекладу, який використовує стилістично нейтральні відповідні одиниці перекладу для перекладу емоційно-експресивних одиниць тексту оригіналу, тим самим усуваючи або послаблюючи естетичну функцію оригінального твору. Тобто можна сказати, що за допомогою логікалізації перекладач обирає нейтральний відповідник емоційно-експресивної мови оригінального тексту, оскільки в мові перекладу відсутній емоційно-експресивний відповідник або

перекладач хоче послабити емоційний характер речення за допомогою використання нейтральних відповідників.

Наприклад:

Мова оригіналу	Переклад
1. <i>cerebral</i>	<i>інтелектуальний</i>
2. <i>blunder</i>	<i>Помилка</i>
3. <i>bucks</i>	<i>долари</i>
4. <i>pensive</i>	<i>задумливий</i>
5. <i>finesse</i>	<i>хитрість</i>
6. <i>peace out, brother</i> [54]	<i>Бувай</i> [53]

Як бачимо, вищезазначеним словам у ході перекладу було надано відтінок нейтралітету, що пояснюється відсутністю емоційно-експресивних відповідників в українській мові [44, 47, 48].

Метод експресивації. Застосування та значення цього підходу є прямо протилежним логалізації. Експресивація – спосіб перекладу, за допомогою якого перекладач обирає мову перекладу емоційно-експресивну, еквівалентну нейтральній мові оригінального тексту. Оскільки в українській мові є багато слів і синонімів, якими можна описати те саме поняття та надати йому більшого емоційного та культурного колориту, перекладач використовує експресивний метод. Розглянемо метод експресивації у серіалі «Ферзевий Гамбіт» [44, 47, 48].

Приклад:

Мова оригіналу	Переклад
1. <i>that's for all the marbles</i>	<i>ситуація, коли все ставиться на кін</i>
2. <i>to queen it</i>	<i>поводитися зверхньо щодо інших</i>
3. <i>be a pawn in someone's game</i>	<i>дозволяти собою маніпулювати</i>
4. <i>that's so true</i>	<i>прямо в точку</i>
5. <i>he totally did it</i>	<i>клянуся</i>

6. *time pressure*

*нестача часу на обдумування ходів
(цейтнот)*

Метод модернізації. Модернізація – спосіб перекладу, при якому перекладач замінює застарілі слова, архаїзми та рідковживану лексику в мові оригіналу більш сучасними еквівалентами в мові перекладу з метою збереження естетичної функції перекладу. Такий спосіб перекладу послаблює естетичну функцію оригінального твору.

Приклад:

Мова оригіналу	Переклад
1. <i>chess board</i>	<i>спеціальна шахівниця</i>
2. <i>pieces</i>	<i>шахові фігури</i>
3. <i>exchange</i> [54]	<i>розмін шахів</i> [53]

У дослідження особливостей перекладу серіалу «Ферзевий Гамбіт» в частині стилістичних трансформацій архаїзмів виявлено не було [47].

На основі опрацьованого матеріалу, а також виокремлення лексичних, стилістичних та граматичних трансформацій вбачаємо необхідність визначення кількісних показників застосування мовних трансформацій у серіалі «Ферзевий гамбіт».

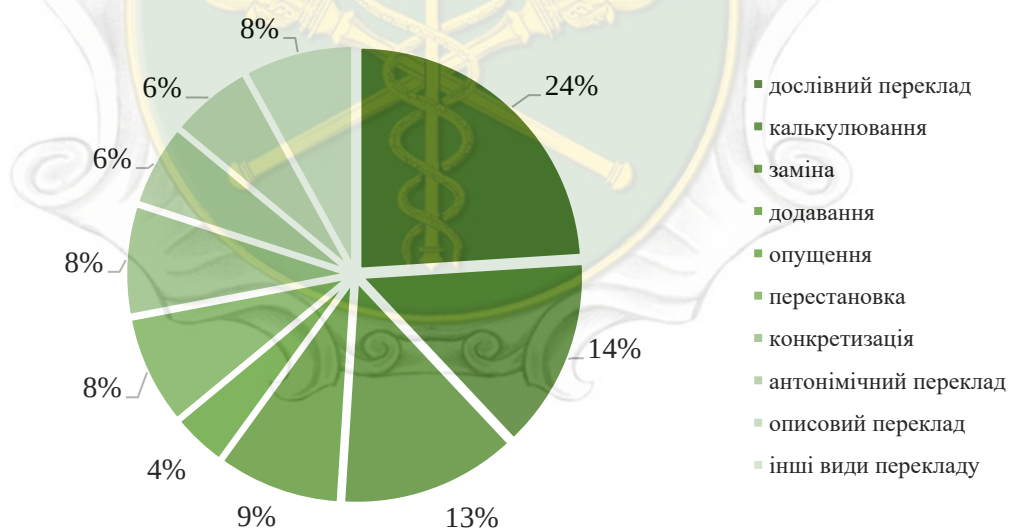

Рисунок 2.1 – Кількісні показники використання трансформацій під час перекладу серіалу «Ферзевий гамбіт»

Отже, як бачимо для перекладу серіалу «Ферзевий гамбіт» було використано мовні трансформації у наступному кількісному вираженні: дослівний переклад – 24%, калькулювання – 14%, заміна – 13% додавання – 9%, опущення – 4%, перестановка, конкретизація – по 8 %, антонімічний переклад та описовий переклад – по 6 % та інші види перекладу – 8%. Варто зазначити, що до інших видів перекладу варто віднести логізацію, генералізацію, експресивацію та модернізацію.

Отже, досліджуючи особливості стилістичних трансформацій у серіалі, варто констатувати, що їхня мета – надати перекладу емоційно-експресивного та естетичного змісту, зняти емоційно-експресивні тіні та знайти нейтральні відповідники, нейтралізувати застарілі форми, і навпаки, щоб надати тексту нового відтінку. Використання того чи іншого методу стилістичних трансформацій у серіалі «Ферзевий Гамбіт» залежить від контексту та способу передачі мови оригіналу (англійської) на мову перекладу (українську).

Висновки до розділу 2

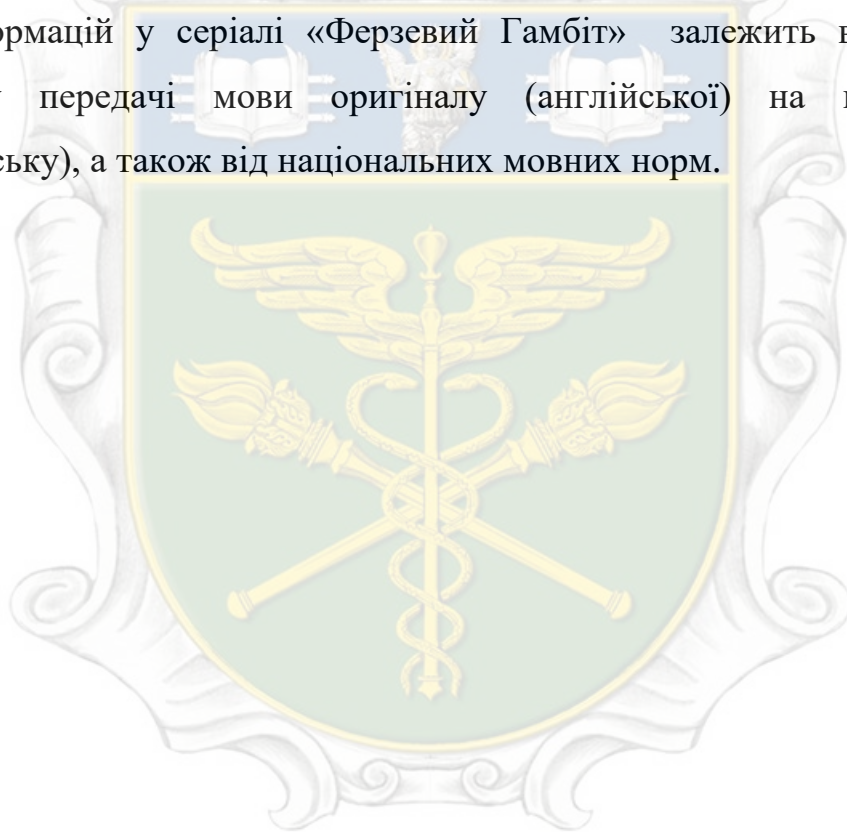
У другому розділі кваліфікаційної роботи досліджено соціо-культурні особливості перекладу прикладі мінісеріалу «Ферзевий Гамбіт», проаналізовано особливості, а також основні відмінності перекладу мови оригіналу на мову перекладу.

Визначено використанні методи лексичних, граматичних та стилістичних трансформацій, а саме калькування, заміна, додавання, опущення, перестановка, логізація, генералізація, конкретизація, антонімічний та описовий переклад, експресивація, модернізація при перекладі серіалі «Ферзевий Гамбіт» українською мовою.

Під час перекладу серіалу перекладачі застосовують наведені трансформації задля можливості як найточніше донести зміст кінотвору згідно українських вимог і норм, а також для кращої передачі колориту події чи допомоги читачам. Аналіз серіалу «Ферзевий Гамбіт» показав, що у процесі перекладу даного кінопродукту широко застосовуються всі види трансформацій, як індивідуально кожного, так і в поєднанні один з одним.

А також визначено, що переклад серіалу наповнений стилістичними трансформаціями, що надають перекладу емоційно-експресивного та естетичного змісту, знімають емоційно-експресивні тіні та формують нейтральні відповідники мови перекладу, нейтралізують застарілі форми, і навпаки, щоб наповнюють текст новими відтінку.

Відповідно, варто констатувати, що використання того чи іншого методу трансформацій у серіалі «Ферзевий Гамбіт» залежить від контексту та способу передачі мови оригіналу (англійської) на мову перекладу (українську), а також від національних мовних норм.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, проведене дослідження показало, що кінопереклад є складними об'єктам перекладацької діяльності. В умовах цифровізації, стрімкої євроінтеграції та українізації кіноіндустрія зазнала специфічних впливів з боку проблематики якісного кіноперекладу.

Варто врахувати те, що в Україні встановлення напрямку кіноперекладу відбулось значно пізніше ніж в інших країнах, проте набуло значної уваги. Відповідно до цього, слід здійснювати подальші дослідження у сфері кіноперекладу задля забезпечення глядачів якісним продуктом.

У ході написання кваліфікаційної роботи виявлено, що основними видами перекладу фільмів є субтитри та дубляж. У свою чергу українські глядачі віддають перевагу дубльованому кіно. Основними труднощами, з якими стикається кінопереклад визначаються у відтворенні соціокультурних особливостей мовлення героїв та упуцненні певного змісту кінотексту.

Відповідно до цього, варто зазначити, що задля якісного та професійного перекладу кінопродуктів перекладач повинен чітко розуміти задум режисера та передати всі нюанси вихідного тексту, зберігаючи при цьому свій особистий стиль.

Соціально-культурні характеристики перекладу часто виходять за межі інтелектуального рівня носіїв іншої культури та мови, тому інформація чи знання, які відправник вважає відомими, сприймаються одержувачем як такі, що суперечать їх культурному досвіду. Тому перекладач має розуміти не лише дві мови, але й дві культури, тому пошук методів і стратегій відтворення культурно значущої інформації є перспективою для подальших досліджень. Крім того, складність кіноперекладу полягає у відтворенні лінгвокультурних особливостей мовлення героїв – власних імен, діалектизмів, контингентності, гумористичних засобів тощо. Перекладач повинен не лише вибрати хороші стратегії перекладу, техніки перекладу та методи перетворення, а й враховувати контекст.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано особливості перекладу мінісералу «Ферзевий Гамбіт». Трансформації, які були використані під час перекладу розглянуто у напрямку лексичних, граматичних та синтаксичних.

Визначено, що у серіалі «Ферзевий Гамбіт» при перекладі українською мовою використанні наступні трансформації: калькування, заміна, додавання, опущення, перестановка, логізація, генералізація, конкретизація, антонімічний та описовий переклад, експресивація, модернізація.

Констатовано, що застосування вищезазначених трансформацій зумовлено потребою у найточнішій передачі змісту конотвору згідно українських вимог і норм, а також для кращої передачі колориту події чи допомоги читачам. Аналіз серіалу «Ферзевий Гамбіт» показав, що у процесі перекладу даного кінопродукту широко застосовуються всі види трансформацій, як індивідуально кожного, так і в поєднанні один з одним.

Варто наголосити, що використання того чи іншого методу трансформацій у серіалі «Ферзевий Гамбіт» залежить від контексту та способу передачі мови оригіналу (англійської) на мову перекладу (українську), а також від національних мовних норм.

Відповідно до проведеного аналізу, вважаємо, що перспективним та пріоритетним є подальше практично підтверджене вивчення соціокультурної комунікації для покращення якості спілкування між носіями різних мов і культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М., Усаченко І. В. Аудіовізуальний переклад як виклик для сучасних перекладачів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 2. С. 79–85.
2. Бараненкова Н.А. Експлікація як спосіб перекладу безеквівалентної лексики науково-технічного стилю. *Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць*. 2016. Вип. 4. С. 6–13.
3. Бойко Я. Стратегії і тактики українських ретрансляцій п'єс Шекспіра у світлі когнітивної еквівалентності. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2022. № 11. С. 21-26.
4. Борисенко Н. Д. Відтворення англомовних реалій в українському кіноперекладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Філологічні науки*. 2018. №1. С. 48–52
5. Грінченко Н.О. Стратегії адекватного перекладу назв англомовних кінофільмів, що містять культурно-специфічні компоненти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*, 2018. №1(69). С. 121–123
6. Демченко Н. С. Тенденції перекладу сучасних англомовних фільмонімів на українську мову. *Молодий вчений. Київ*. 2017. № 12. С. 25–29.
7. Журавель Т.В. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу і його становлення в Україні та світі. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2018. № 10. С. 35-38.
8. Завацький В. Назви кінострічок: функціонально-прагматичні та перекладацькі аспекти. Київ: НАУ, 2020. 85 с.
9. Іваницька Н.Б. Англомовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. №4. С.103-111.

10. Ісаєнко О.В. Текст і медіатекст як категорії кінодискурсу. *Лінгвістичні дослідження: Зб. Наук., праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2015. № 39. С. 93–96.
11. Корольова Т. М., Жмаєва Н. С. Стратегії, тактики та операції перекладу. *Proceedings of XX International scientific conference «Practical Applications of Research Findings»*. Morrisville: Lulu Press, 2018. Р. 60–63.
12. Красуля А. В., Кримова А. В. Елімінування лінгво- та соціокультурної лакуарності в аудіовізуальному перекладі (на матеріалі британських серіалів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2019, № 42, том 3. С. 55–58.
13. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 2017. № 9. Т. 3. С.31-39.
14. Максименко Л. О. Втілення сучасних підходів у процес формування у філологів-перекладачів компетентності у письмовому перекладі наукових текстів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 2017. Вип. 58. С. 93–101.
15. Мациборко. Т., Солодка А. Способи передачі стилістичних засобів англомовного кінодискурсу при перекладі. *ЛОГОС. ОНЛАЙН, Вересень 2020*, С. 94-102.
16. Мельник А. П. Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 58. С. 110-112.
17. Павельєва А. К. Особливості функціонування ФО. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: «Філологічні науки». Мовознавство*. Дрогобич, 2019. Вип. 10. С. 86 – 90.
18. Переклад фільмів та роль перекладача при перекладі: веб-сайт. <https://translate.jurklee.ua/uk/kak-proishodit-perevod-filmov-i-rol-perevodchika-vetom/> (дата звернення: 21.09.2023).

19. Прокопенко А.В., Сіроштан Т.О. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31(70). № 4. С. 76–80.
20. Радецька С. В., Каліщак Т.Т. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С. 81-84.
21. Сітко А.В. Проблема відтворення граматичної семантики інтерогативів засобами цільової мови. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. К.: Логос*, 2017. Вип. 22. С. 267–274.
22. Сіроштан Т. О, Прокопенко А. В. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія*. 2020. Том 31 (70) № 4 Ч. 3 80 с.
23. Серебрянська О. В. Кінопереклад: специфіка та стратегії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2016. Вип. 62. С. 294-297.
24. Славова Л. Л. Етноспецифіка кіноперекладу у дзеркалі міжкультурної комунікації. *Вісник Житомирського університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*. 2019. Вип. 1 (89). С. 124-128.
25. Славова Л., Борисенко Н. Одомашнення та очуження як основні прийоми дублювання у кіноперекладі. *Переяславська мовознавча толока: тези І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 19-20 вересня 2019 року) / Гол. ред. К. І. Мізін; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 168-169.
26. Танцура В. Є. Лінгвокультурологічні аспекти перекладу художніх фільмів англійською мовою. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. № 3 (286). С. 45– 50.

27. Федоренко С.В., Валькова А.О. Лінгвокультурні особливості перекладу сучасних англомовних документальних фільмів. *Молодий вчений*. 2020. № 12 (88). С. 336-340.

28. Федоренко О.І. Кінопереклад як об'єкт дослідження: теоретико-методологічні аспекти. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип.178. С. 201-207.

29. Федоренко О.І. Лінгвокультурні особливості перекладу кінематографічного тексту. *Світоглядні трансформації особистості студента ЗВО: історико-філософські, соціально-правові, мовознавчі та здоров'яформуючі аспекти*. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. С. 114-116.

30. Федоренко О.І. Соціокультурні особливості кіноперекладу (на матеріалі серіалу «Ферзевий гамбіт»). *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Ч 2. С. 28-33.

31. Хлудєєв А.В., Подвойська О.В. Адаптація та локалізація жартів англомовних комедій для українського глядача. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. Том 5. С. 52.

32. Черненко К., Стоянова Т., Особливості перекладу англійського гумору українською. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 401.

33. Черник О. О. Перекладацькі трансформації як засіб перекладу англомовних назв кінофільмів українською мовою. *Актуальні проблеми сучасного перекладознавства*. Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2020. С. 325–332.

34. Шевченко М. Є. Особливості перекладу художніх фільмів. *Актуальні проблеми філології*. Одеса, 2017. С. 88–91.

35. Шульженко Ю. М. Лінгвокультурний та соціолінгвістичний компонент як проблема перекладу кінотексту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2017. №26, т. 2. С. 125–128.
36. Шийка Ю. І., Мацько А. Б. Особливості перекладу назв кінофільмів. *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 228-231.
37. Ярова Л. О. Прецедентна асиметрія в аудіовізуальному перекладі. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки*. 2019. Вип. 175. С. 738–743.
38. Яхнюк Т. О. Використання фрагментів відеофільмів для навчання студентів мовних спеціальностей соціокультурної англійської лексики: дис. канд. пед. наук.: К., 2002. 203 с.
39. Artiukh A. O. Classification of Translator's Mistakes in the Movie for the Ukrainian Audience. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Київ, 2015. No 5. С. 9–15.
40. Brunello Genny Laureanda. Approaching Audiovisual Translation: Issues and Trends in Subtitling the TED Talks. *Anno Accademico*, 2018-2019. 154 p.
41. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (last accessed: 12.09.2023).
42. Chang Yang. A Tentative Analysis of English Film Translation Characteristics and Principles. *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 2, №. 1. Finland: ACADEMY PUBLISHER, 2016. P. 71–76.
43. Documentary Earth: One Amazing Day: web-site. URL: <https://www.documentarymania.com/player.php?title=Earth:%20One%20Amazing%20Day> (last accessed: 14.08.2023).
44. Dominick N. «The Queen's Gambit» Behind-The-Scenes Facts Straight From Costume Designer Gabriele Binder. 2020. URL: <https://www.buzzfeed.com/noradominick/the-queens-gambit-costumes-gabriele-binder-interview> (last accessed: 12.09.2023).
45. EMT expert group. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. *Brussels*, 2009. P. 1–8.

46. Frank S., Joy A.-T., Scott A., Brodie T.: Creating The Queen's Gambit. 2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Wv0viu4Dx38&list=WL&index=4> (last accessed: 04.08.2023).
47. Gardiner M. «The Queen's Gambit» – Fashion, Chess and Women's Empowerment. 2020. URL: <https://www.goldenglobes.com/articles/queens-gambit-fashion-chess-and-womens-empowerment> (last accessed: 12.09.2023).
48. Grassilli C. Adaptation. URL: <https://translathoughts.com/2015/10/adaptation> (last accessed: 30.09.2023).
49. Ivanytska N., Dovhan L., Tymoshchuk N., Osaulchyk O., Havryliuk N. Assessment of Flipped Learning as an Innovative Method of Teaching English: A Case Study. *Arab World English Journal*. 2021. № 12 (4). P. 476-486.
50. Jutronic D., Karabatic T. Translation of English feature films titles in Croatian. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*. 2016. № 8. P. 85–103.
51. Maskaliuniene N. Converses and Antonyms in Translation. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2016. № 231. C. 19–24.
52. Slavova L., Borysenko N., Demenchuk D. American culture-specific items designating status: Translation aspects. Translation Industry: Theory in Action : international Research-to-Practice Conference for Translators, Young Scholars and Students. 2021. Vol. 105. URL: https://www.shsconferences.org/articles/shsconf/abs/2021/16/shsconf_tita2020_01002/shsconf_tita2020_01002.html (last accessed: 23.09.2023).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

53. Серіал «Ферзевий гамбіт» в українському дубляжі. 2020. URL: <https://uaserials.pro/1620-ferzevyi-gambit.html> (дата звернення: 21.09.2023)
54. The Queen's Gambit. Netflix. 2020. URL: <https://www.netflix.com/ua-ru/title/80234304> (last accessed: 21.09.2023).